

The image shows a circular emblem or seal. In the center is a shield containing a vertical sword. Above the sword is a crescent moon. The shield is surrounded by a laurel wreath. The entire emblem is rendered in a dark, textured style against a lighter background.

Litterär Tidning.

No. 53.

Onsdagen den 3 Juli.

1839.

Afresan.

*oeh bragder, segrar och triumphers ära
och vidtberömda hjeltenamn med mera.*

Camoens IV, 84-104.

(Forts. fr. föreg. N:r.)

På stranden stod bland andra sorgsna flockar
en åldrig man, helt vörndadsvärd att se,
tre gånger skakande de gråa lockar
och dystra blickar tycktes han oss ge,
Med sorglig röst han ibland folkets skockar,
klart hörd af oss på skeppen, talade
så dessa orden, visa, kärnerika,
som verldsförstånd och själ bevittna lika,

”O herrskarlust, o menskors usla trånad
till denna dunst, som eger ryktets namn
som tär vår lefnads korta sommarmånad
i hvarje års mitt, då heden sommardagen

med jagt att ha sig, heller, commu-
Hvad hårdt, men rättvist straff, att sis-
se sig ett moln ha slutit i sin famn,
och dock hvad qual, hvad dödar och b-
vi fruktlöst lidit, när vår lifsgväll sky

O lifvets oro, som din pendel svänger
i själens urverk, skapar harm och brott.
Ditt gift emellan äkta makar tränger,
uppförer guld och riken, stort och smäl
Fast värd, att man ur själن dig uteslänge
som stor och ädel än du dock bestätt.
Du kallas ära, som i sekler flammar,
odödligt schön, med mer som folket glamma

Till hvilka nya ödens prof förleder
du detta rikes tamra folk att ga

Aek hvilka faror, dödar du dem reder,
du sätter granna klangord deruppå.

Du løsvar rundt, längt inan man dig
att riken, grufvor utaf guld de få,

*Men du o slägt, som stammar från de dårar,
som för sitt brott och sin olydnads skull,
ej blott blef biltog ifrån himlens vårar,
att lefva osällt här i drägt af mull,
men och från Paradiset dresf med tårar,
från verldens första ålder, nämnt af gull,
till en af jern och krig, som nu vi lefva,
att ur dess nöd till Gud med rening sträfva.*

*Om nu så gerna bildningsgåfvan svallar
af ett så läjligt oförstånd med fröjd,*

om man den vilda råda grymhets kallar
det friska modets, tapperhetens höjd,
om så man längtar bort till ärans hallar,
att ljustets skänk förakta, fastän böjd
kvart dödligt väsen är, att högt det akta
och omsorgsfullt den gäfvan plägar vakta;

*Så har du nära dig ju Islamiter,
som dig oroat städs i hårda krig*

*Nu Christne! pröfva huru svärdet biter
på dem, som åt Mahoma svurit sig.*

Om trånad nu till guld och länder sliter
ditt bröst, se tusen städer vänta dig,
och vill du tappert motstånd, mins att seger
har mer än en gång bott i deras läger.

*Din gamla ovän låter du sig öka
vid landets gränsor, när på fjerran stand,
en ann, en obekant, du går att söka
och lemnar värnlöst så ditt fosterland;
och blott att ryktets afgrundsel får röka
för dig, du väpnar obetänkt din hand,
att sägas kan: "han vann den ärrike,
Arabers, Inders, Etiopers rike."*

Förbannad vare den som först på vågen
på trädets hårda stam har segel satt,
I helfvetsmagter! evigt honom plägen, —
om rätt jag dömmer — i er afgrunds natt,
Må intet snille, ledt af skaldehågen,
och ingen cittras ljufva toneskatt
för denna upptäckt dig odödlig göra,
men tiden namn och ära rent förstöra.

Japeti son stal eld från himlaborgen
och gömde den derpå i menskans bröst,
en eld, som tände krigarlustan, sorgen,
och brottets, dödens raseri gaf löst.
Hvard ljuslig lott, hvad herrlig sällhetsborgen,
hur lycklig verlden, om han ej förlöst
på menskobilden denna gudalåga,
som drifver oss att jemt det stora våga.

Ej hade Phaeton i luftens riken
kört vagnen då och icke konstnärns son
då skänkt sitt liv och namn åt Ikars-viken,
men liksom fadren räddats derifrån.
Ej menskors ätt som nu på fröjd besviken
då lemnat intet oförsökt, ej rän,
mord, vatten, eld, svärd, glöd och is och döden.
O lisrets hårda lott! O grymma öden!

Litteratur.

Konst-Theoriernas Historia. Af E. J. Lénström.
Förra Häftet. Uppsala 1839. 144 sidd. 8:o. 40 skill. B.

(Forts. och slut fr. föreg. N:o.)

"Naturen och werldshistorien, hvilkas medelpunkt är menskan, är ett Guds blifwande, ty de är idéens sträfande till verkigheter, verkighetens sträfande att bli idé. Menskan är alltså väl ej skaparen, men sträfvar att skapa i sin man, att ge ideen, som alltid har werksamhetsdrift, verkighet (i konstnärlig, sedlig och samhällelig handling) och att göra verkligheten till idé, betrakta sin skapelse för att återfinna sig själv, såsom afglans af ideernas idé (Filosofi). Grunddriften till all handling är religiös, ty den utgår från en alla skapades först omedvetna drift att hinna skaparen, som just för denne utvecklings fluid skilt för menskan den reella och ideella verlden, båda ensidiga, så länge de icke förenas; den är religiös i högre mening, när religiositet är medvetet warelsens slutmål och alltså helgar hvarje handling. — Att böra med den åsthetiska handlingen, så är den en högre potentiering af natursjälens werksamhet, en frukt af den menskliga natursjälen, fantasién. Naturen uppenbarar såsom vi sett skräfsvaret af gudagödans, ideens, längtan tillbaka ur foster, hvar i den blifvit fångslad. Den söker af en dunkel, omedveten, trånd arbata sig ut ur skälet på ytan, för att uttrycka sig, men lyckas inte fullt. Naturlivet är dels en periodisk weyling af vår och winter, väkande och sömn, dels är äfven denna frönaste alster endast ett dunkelt chiffer. Hatt omedveten-

är natursjälens werksamhet dock ordnad, organisk, ty ideen kan aldrig förlora sin högre adel. Ideen, som i Natursjälens war omedveten, blir i fantasién medveten, alltså fri från periodiska weylingar, personificerad och individualiseras. Ännu widläder ideen, incarneras i fantasién, en wiss dunkelhet, en outred trånd att uttrycka hela den werld af ideer, hvaraf den först hos menskan blifvit medvetande. Den jublar att ändteligen hafwa funnit sitt uttryck, sin form. Här är det Skönas yttersta grund att finna, nämligen i menskans sträfwan att uttrycka sitt medvetande för sig själv, objektivara sig själv. — Men det dunkla i denna åsthetiska handling måste under utvecklingen försvinna till högre medvetenhet af handlingens grund och mål. Nu stå vi inom den sedliga och samhälleliga handlingens område. Den skiljer sig från den åsthetiska genom högre, ehuru ej fullkomlig, medvetenhet. Båda handlingarna uppfylla det andra moments utveckling ur sitt första moment, det religiösa lifvet. Det tredje momentet upptages af den i sin handling, så väl den konstnärliga som den sedliga, sig bestående andens werksamhet såsom filosofisk handling. Genom denna själfreflexion återkommeranden till sin religiösa ständpunkt, men hvilken nu omfattar och helgar hela andens werksamhet, och åstadkommer den högsta harmoni af alla själens krafter och gör menskan till en afbild af den absoluta anden. Denna harmoni är den högsta, den närmast lägre är den, som winnes på den åsthetiska handlingens gebiet. Det är en harmoni, emedan i fantasién alla själskrafter, förnuft, förstånd, känsla medverka, åfvensom i denna produkt, det Sköna, det goda och Sanna, samt det Heliga uttrycker sig. Hvarken den sedliga, filosofiska eller religiösa handlingen kan utan den åsthetiska handlingens tillhjelp, ge det Sköna. Deremot ges det ingenting åkta frönt, som ej tillika är godt och sannit, och om ej positivt, dock negativt religiöst.

Så wida fantasién är den kraft, som med undantag af den religiösa känslan verkar först, och menskan i wiss mening är allt i ett, hennes krafter uttala sig i en, så måste fantasién innebära och anticipera de andra, åtminstone såsom en dunkel aning, uttryckande deras innehåll i sinnebildande former, ej i rena tankar och direct uttryck. Vi sågo att fantasién war en medveten natursjäl, alltså en medvetet omedveten werksamhet. Nu är allt vara på sin lägsta ständpunkt omedvetet d. v. s. materia, all medvetenhet åter tanke, alltså wäre det Sköna en identitet af vara och tänka. Men denna identitet är på denna ständpunkt icke fullkomlig, ty den blir det mera först på högre utvecklingsgrader. Emedan denna identitet ej är fullkomlig är den blott skenbar och ytlig, skenbar, emedan den ger materien sken af tanke, gör den skön (skinande, liksom *kalos* af *kainein*, lysa, pulcher af *puleere*—*fulgere*), ytlig, emedan tanken uttrycker sig på ytan, i formen; det sköna är alltså det andligas formblifwande, eller försinnligande, men så att det fullt uttryckes. Men det som uttryckes är det andliga, ideen. Men ideen är begreppet, begreppets realitet och bådas identitet, alltså intet tomt logiskt eller abstract begrepp, utan ett concret begrepp och just dersöre i högsta mening werligt innan det utträder i det längre warat, skenets. Det sköna är alltså ideernas försinnligande och emedan ideen är werksamhet, sig själv försinnligande, objektiverande handling, alltid på en gång sinnlig och andlig. Den sedliga och samhälleliga handlingen är mera medveten, ser mera på innehållet än på formens skönhet, den går öfver

formen, blir fortverkande, ej fullbordande, såsom den åsthetiska handlingen.

De här det mänskliga skapandets momenter; 1) Religions Tränad, 2) Skönhet, 3) Sedlighet och Samhälle, 4) Filosofi och Religion motsvaras af det Sköna egna liksom af världshistoriens momenter. Den dunska konstverksamheten, der innehåll liksom form är dunkla, motsvarar den åsthetiska blandning af det Sköna alla möjligheter, som man kallat sublimt, fast i väcta mening eller orientalistiskt. Det andra momentet eller rättare det Sköna första är det Sköna, i inskränkt mening, der idé och form fullt motsvara hvarandra: när ideen öfverväger formen, motsvarar den sedliga och samhälleliga handlingen, uppkommer det Sublima; när ideen tyckes besegrad af det materiella och endast genom reflektion kan återinkallas, uppkommer det Romiska, som motsvarar den filosofiska handlingen, öfven utgörande en negation mot det falskt sublima, ideens karikatur, det fula. Det heligt sköna är det sista momentet, der både den ideella och den reella rigtningen återkommit till högsta förklaring och harmoni, hvaraf den på konstens område är mägtig. — Samma momenter motsvaras af historiska feno-mener. Se det dunkla naturlifvet, tränaden, bildningselementernas chaos, der fantastika i Orienten; se konstlifvet, det förändrade naturlifvet, belätenheten, harmonien, skönheten i Grekland; se huru det ensidigt sedliga och samhälleliga intresset öfverväger, och ideen börjar under form af förstånd slita sig från Grekernas naturlif, hos Romaren; se huru ideen sedan utvecklar sig till envältsmacht, blir Sublim, religiös, hos de Kristna, särdeles under idealismens fantastiska och sentimentalala period, Romantiken, hvarur den moderna tidens förstånd, filosofi, fallenhet för det Romiska utvecklade sig, det sista, emedan återgången till det materiella, det praktiska, utan ideella stöd, skapade det fula och löjliga. Framtidens konst vorde ha den mission, att, sedan så väl den ideella som den reella ensidigheten är bekämpad, åstadkomma en högre försoning af alla bildningens elementer. Af denna måhända en gång historiska harmoni ger konsten en fingerad avbild och just derigenom är den så välörande för bildningen. Konsten ger derföre en allsidighet af alla mänskliga rigtningar, hennes walspråk är: nihil humanum a me alienum esse puto. Säkunda är konsten en sammansättning af allt mänskligt, allt som mänskan känner, tänker, will och äskådar; en världsbild, en teckning af lifvet d. w. s. af ideens utveckling i tid och rum. Blomman af mänslig odling får sitt uttryck i konsten. Ur alla sferer utväljer den det populäraste, det allmäntaste, men och det bästa, ty ideen, som konsten förfinnigar, är det bästa i allt, det ewiga, det världsupphållande, det gudomliga lifsfredet, Gud i världen."

Iude-Emancipationen af Hengstenberg. Öfvers. Str. 1839. 37 s. B. 12 f. B.

Denna skrift är öfverflyttad ur Ew. Kirken, Zeitung, känd för sin stränga supernaturalism, som ei sällan, t. ex. här, öfvergår till fanatism och intolerans. Denna skrifts huvudtanke är, att endast så mycken rättighet bör inrymmas åt Judarne, som skär tillsammans med kristendomen.

Alla handwerk, som såsom sådana ej bestämdt förra en kristelig anda t. ex. snickares och stonakares, samt lägre förrättnings och subalterna tjenster i räkenskapswerk må dem tillåtas, men i corporationer och statens kyrsel må de icke delta. Mänskliga rättigheter må de alltför ega, icke medborgerliga, så wida de icke bli Kristna, ty såsom Judar åro de förkastliga männen, egoister o. s. v. Deras Gud är obegriplig, ett opernsligt abstractum. Derföre fatta de werlden ej såsom en gudomlig uppenbarelse, utan såsom ett werksamhetsfält för den helt och hållt mänsklig beräkningen och klokheten. Winningen är deras driffråder. De sakna alla de dygder, som man kan kalla subjectiva; de åro årelösa, man hederskänsla, skamlösa, innåtstånde, sakna människokärlek och hjertlighet, åro själfständer till tidens frizänkare och rationalister o. s. v. — Detta kan man ej annat än anse alltför intolerant och obilligt, åfwen om man delar förf:s tanke, att Judarne såsom sådana aldrig böra få med de Kristna jemliga medborgerliga rättigheter.

Tale efter Ad. von Bonndorffs jordfästning, uti Helsingfors Stads Lutherska kyrka, Den 18 Jan. 1839. hållit af Fredr. Cygnæus. Helsingfors 1839.

Minne öfver en utmärkt Naturforskare, med talentsfull hand tecknad af en man, som redan är fördelaktigt känd i sitt finna fädernesland för sin tidsskrift Ispiggarn, wackra werser och smakfulla tal.

Akademisk Litteratur vårtérmin 1839 i Uppsala.

(Forts. fr. föreg. N:o.)

Filosofisk. De mente et perceptione aphorismi, 2 p. af Professor Bostrom, särdeles utmärkt för stark dialectik, men hans filosofi är ensidigt logikalisk. Se här aforismerna: Den som har medvetande om något, har nödvändigt åfwen sjelfmedvetande. Ju sannare och fullkomligare någon har sjelfmedvetande, ju sannare och fullkomligare medvetande har han (sibi conscientia). Allt som har medvetande fallas ande (Mens), så länge och så wida ingenting annat derwid åfses. Ju sannare och fullkomligare sjelfmedvetandet är, ju sannare och egentligare fallas det ande och twärtom. Det som har sjelfmedvetande lefwer och twärtom. Sjelfmedvetande och lif i almnahet är identiska. All utgående handling, all rörelse och förändring i universum härstammar från lif eller bättre från någon lefande. Men begreppen rörelse och förändring tillkomma endast tillfälligtvis och miljörligt begreppet lif, ty de hör blott till de naturer, hvilkas lif är osäkert eller andligt. När anden säges uppfatta (percipere) är det detsamma som att den har medvetande eller, om tids- och successionsbegreppet tillkommer, sär det. Ordet uppfatta bestämmer aldrig sättet, hvarpå anden har medvetande. Uppfattas säges det, hvarom anden har medvetande; fullkomligt eller absolut uppfattas, om den har medvetande af alla des bestämmningar. Likasom anden med känslan uppfattar hvad den känner, så med fantasiens hvad den imaginerar och med tanken hvad den tänker. Anden, när den blott imaginerar, — då den kallas fantasi eller imagination — uppfattar endast sina egna fantasier el-

ler imaginativa föreställningar. Imagination och det som dermed uppsattas är somma sak, olika sedd. Andan, då den blott imaginerar är icke utom det som den imaginerar, ej heller är det utom anden. — — Anmärkningar vid prämisserna till Kants system af Mag. S. Ribbing I p., en redig översikt.

Filoologiska. Af Agrells Suppl. ad Lex. syr. castell. utg. Prof. Lindgren. Fortsättningen — öfvensom Mag. Docens Thorberg forts. af Ibn el-Vardii Margarita Mirabilium - Prof. Palmblad har fortsatt sin översättning af Sophocles. Mag. Kumlin har fortsatt övers. af Aeschylus Eumenider. — Mag. Cavallius har fortsatt sitt Vocalarium Varendicum (hof-lis.) ett företag som högelingen förtjenar eftersökt. Endast när dialecternas förrader är samlaade, kan ett svenskt Lexikon utarbetas. För ändamålet att samla alla svenska provincers dialektord har i Uppsala linge warit tal om inräntande af ett Sällskap för Sveriges språk och folkmitten. Vi besvärje den unga språkforstare, från hvilken denna idé utgått, Herr Lissman, att snart ställa den i werket. Det är ett nationellt företag, och skall siktigt omfattas och undersöddas af ålderdom och ungdom. Nika fördar så att upphämta. Man må arbeta medan förde tiden är. Snart förelinga annars forsnägnerna. För det stora målet har Mag. Cavallius gjort en god början genom sitt Wärlandska dialect-lexicon och sin utgivna samling af Smålandsta folkspråk. —

Historiska. Prof. J. H. Schröder har väl utgivit Legenda svecana vetusta S. Magni Comitis Oreadensis hactenus inedita sancti Numi duorum reipublicae venetarum in numophyl. ac. Ups. Mag. Jonas Gustaf Wahllström har utgivit Liber qui inscribitur: U m Syriilse Konunga o f hōfdinga sub examine revocatus p. I, en afhandling egnad att öka de förhoppningar Herr W:s historist kritiska uppsatser i Sw. Lit. För. Tidn. Biograf. Lexicon och flera sådala gifwa, att i honom finna en utmärkt forstare i Sveriges historia. — De bello devolutionis et sedere trium civitatum contra Ludovicum XIV Gallie regem annis 1667—1668. P. I. af Mag. W. G. Svedelius och Underhandlingar emellan Henrik IV af Frankrike och Karl IX af Sverige. 1 del. af Mag. Ekblom, E. O. Almamens i Kongl. Nissarchivet, af hvilka den sedan förtjenar synnerlig uppmärksamhet för det fosterländsta ännu, detta ämnes nyhet och det sittiga begagnander af Nissarchivers handskrifter. Vi hoppas, att förf. ej läter saken stanna vid denna införning, som lofwar ej så obetydligt. — Bidrag till Österbottens historia I af. utg. af Mag. Grönblad innehålls ej owtiga dokumenter. — De paroecia Rättvik in Dalekarlia, af Mag. C. G. Lindström, en typografi. — De magnitudinis humanae, historia atque nobilitatis natura aphorismi phil. hist. af Ad. Rinstén. Denna afhandling, egentligen hvarken filosofisk eller historisk, är ett sammandrag af förf:s fista skrifter, sfera disputationer och hoven om den constitutionella monarkiens natur. Öfverallt saknas begreppets skärpa och stilens concisitet, ehuru wiserligen ideer, och dessa stora, sätta, poetiska icke uteblifwa, — och filen är fantasirik. —

Asthetik. Konst-Theoriernas Historia. Flera häftet. Af C. J. Lönström. Detta går till Schelling.

Litteratur-Historia. Om Troubadouren nas Poesi, ett litterärlistoriskt utkast af Mag. Rudgren, och Jacob Balde, latin Faldu sjuftonde århundradet af Mag. Dahlgren, twenne com pilationer, båda rätt intressanta och rätt väl gjorda. Den förra är tagen ur Dietz, den sedanare innehåller biografi, karaktéristik och några ej illa gjorda översättningar,

Mathematiska. Principia motuum analyticæ exposita, Forts. af Prof. Dr. Swanberg. Om Conicæ refraction af Mag. Ångström, 1 p., stöckig särdeles i Tykiken.

Botanik. Novitiarum Floræ Svecicæ mantissa altera IV P. af Prof. Elias Fries.

Chemicæ præparandi methodi æquationibus explicatæ. Forts. af Prof Wallquist.

Medicin. Om Skörbjugg och om Colit, af Prof. Hwaser.

Utländsk Litteratur.

Lehrbuch der Geschichte der Philosophie. Von G. O. Marbach. Abtheil. Lyz. 1838. (3 Rdr 12 ff. Banco). Tyckes Ref. om fortsättningen motsvarar förra delen, omfattande grekiska filosofien, ej allene öfverträffa Tennermann-Wendt, Reinhold, etc. utan och lofwa en ny behandling af filosofiens Historia, som vi hittills ega. Särdeles lofvärd är hans plan, att i noterna låta Greker t. ex. Aristoteles och Plato tala om Grekiska filosofer före dem. —

Till salu i Bokhandeln:

Pettersons Samwets-förhörs och Bönebok. Femte Upl. Strengnäs. 1838. 24 ff.

Predikan om Jesus af Driseke; öfvers. utaf Holmgren. Str. 1838. 24 ff.

Grefwe Silvio Pellico af Saluzzo ifrån dess religiofa ständpunkt betraktad. Öfvers. Str. 1837. 12 ff. (Bihang till Minnen från min fängelsetid af Silvio Pellico.)

På EOS prenumereras för halft år med 3 R:dr Banco på Lundeqvists Boklåda i Upsala, Bonniers i Stockholm och Gleerups i Lund, samt på alla postkontor med tillägg af postarfvodet. Få exx. sedan årets början finns mot 5 R:dr Banco.

Gefle, hos A. P. Landin.